

**RADA
UNII EUROPEJSKIEJ**

**Bruksela, 3 grudnia 2007 r. (25.01)
(OR. en)**

16031/07

LIMITE

COHOM 121

NOTA

Od: Grupa Robocza ds. Praw Człowieka

Do: Komitet Polityczny i Bezpieczeństwa

Dotyczy: Wytyczne UE w sprawie promowania i ochrony praw dziecka

I Wprowadzenie

1. Konwencja o prawach dziecka jest jak dotąd najpowszechniej ratyfikowaną umową poświęconą prawom człowieka. Sama konwencja oraz jej dwa protokoły fakultatywne zawierają kompleksowe zestawienie prawnie wiążących międzynarodowych standardów w zakresie promowania i ochrony praw dziecka. Dokumenty te, wraz z innymi międzynarodowymi i regionalnymi standardami dotyczącymi praw dziecka, m.in. standardami przyjętymi przez Radę Europy, stanowią mocną podstawę gwarantującą wszystkim dzieciom prawa człowieka – bez jakiegokolwiek dyskryminacji; są one także punktem odniesienia w przypadku promowania praw dziecka i śledzenia postępów w ich przestrzeganiu.

2. Dalsze międzynarodowe postanowienia o promowaniu i ochronie praw dziecka podjęto podczas specjalnej sesji ONZ poświęconej dzieciom w maju 2002 r. (specjalna sesja Zgromadzenia Ogólnego ONZ), kiedy to określono strategię i harmonogram realizacji wspomnianych postanowień i śledzenia postępów. Przyjmując wtedy deklarację i plan działań pt. „Świat przyjazny dzieciom”, szefowie państw i rządów zobowiązali się do umacniania praw dziecka na całym świecie oraz do realizacji uzgodnionych celów, strategii i działań. Ponadto powszechnie zaaprobowano deklarację milenijną i milenijne cele rozwoju, które mają bezpośredni wpływ na prawa dziecka. W dokumencie podsumowującym światowy szczyt z 2005 roku ponownie podkreślono, jak ważne jest, by osiągnąć cele wyznaczone w tych dokumentach.
3. Na szczeblu UE mocną regionalną podstawą prac w zakresie promowania i ochrony praw człowieka w ramach ogólnej unijnej zewnętrznej polityki praw człowieka, w tym praw dziecka, są wytyczne w dziedzinie praw człowieka. Aby propagować prawa dziecka, UE od wielu lat podejmuje wielorakie działania, a przede wszystkim:
 - realizuje wytyczne Rady UE z 2003 roku w sprawie dzieci w konfliktach zbrojnych;
 - podnosi temat praw dziecka podczas kontaktów z krajami trzecimi, zwłaszcza w ramach dialogu politycznego;
 - wspiera finansowo, zwłaszcza za pośrednictwem europejskiej inicjatywy na rzecz demokracji i praw człowieka, projekty służące promowaniu i ochronie praw dziecka;
 - w trakcie procesu rozszerzenia śledzi postępy w umacnianiu praw dziecka i wspiera reformy w dziedzinie ochrony dzieci w krajach kandydujących i w krajach, które mogą stać się krajami kandydującymi;

- na forum ONZ wraz z państwami Ameryki Łacińskiej co roku przedkłada rezolucję pt. „Prawa dziecka” i regularnie apeluje o podpisanie, ratyfikację i wprowadzenie w życie Konwencji o prawach dziecka oraz jej protokołów fakultatywnych;
- wspiera prace stosownych międzynarodowych i regionalnych podmiotów zajmujących się prawami dziecka, a zwłaszcza prace Sekretarza Generalnego ONZ, Rady Bezpieczeństwa ONZ, ONZ-owskich organów traktatowych, szczególnie Komitetu Praw Dziecka, a także organów działających w ramach procedur i mechanizmów specjalnych ONZ; wspiera również stosowne podmioty ONZ, a zwłaszcza UNICEF, OHCHR, MOP, WHO i UNFPA, oraz mechanizmy regionalne, a zwłaszcza Radę Europy, OBWE, europejską sieć rzeczników praw dziecka i organizacje społeczeństwa obywatelskiego;
- jeżeli chodzi o unijną politykę rozwojową, w *Konsensusie europejskim w sprawie rozwoju* poruszono kwestię poszanowania praw dziecka w państwach członkowskich UE, odwołując się do głównych międzynarodowych umów poświęconych prawom człowieka oraz do milenijnych celów rozwoju.

W przypadku WE podejście do spraw dzieci ma trojaki cel: (i) odpowiedź na konkretne problemy, takie jak przemoc wobec dzieci, wpływ konfliktów zbrojnych na dzieci, handel dziećmi itp.; (ii) uwzględnianie praw i potrzeb dzieci w ramach konkretnych dziedzin, takich jak edukacja i ochrona zdrowia, a także (iii) częstsze uwzględnianie praw dziecka we wszystkich programach i projektach finansowanych przez WE jako jednej z kwestii przekrojowych.

We wskazówkach co do realizacji wspomnianej polityki oraz we wskazówkach WE co do uwzględniania praw dziecka w polityce krajowej zawarto wymóg, by prawa dziecka zostały uznane ze kwestię przekrojową w ramach podejścia opartego na prawach człowieka. Dalszymi instrumentami działań są dokumenty dotyczące polityk sektorowych.

4. Mimo kompleksowych umów, standardów i zobowiązań w dziedzinie praw dziecka oraz pierwszych sukcesów w realizowaniu uzgodnionych celów codzienność milionów dzieci na całym świecie pozostaje z tymi zobowiązaniami i celami w zdecydowanej sprzeczności: dzieci wciąż stają w obliczu poważnych zagrożeń życia, braku dostępu do edukacji na wysokim poziomie oraz do odpowiedniej opieki zdrowotnej i socjalnej; padają ofiarą najgorszych form pracy, wyzysku seksualnego, nadużyć seksualnych, chorób, konfliktów zbrojnych i różnych form przemocy; są zmuszane do wczesnego zawierania małżeństw oraz poddawane szkodliwym tradycyjnym obrzędom. Na szczególne ryzyko narażone są dzieci należące do grup podatnych na zagrożenia oraz dzieci w szczególnie trudnej sytuacji; grożą im dyskryminacja, marginalizacja i wykluczenie. Przed specyficznymi zagrożeniami stoją dziewczynki, i dlatego wymagają one szczególnej uwagi.

Działania podjęte w następstwie wspomnianej specjalnej sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ z 2002 roku poświęconej dzieciom oraz obserwacje poczynione przez Komitet Praw Dziecka dowodzą, że Konwencja o prawach dziecka jest wciąż w niedostatecznym stopniu wprowadzona w życie, a wielu celów wskazanych w harmonogramie Zgromadzenia Ogólnego oraz poziomów odniesienia wskazanych w milenijnych celach rozwoju nadal nie osiągnięto.

5. Aby zareagować na tę sytuację, a w ramach zewnętrznej polityki praw człowieka móc podejmować jeszcze trwalsze i systematyczniejsze działania służące umacnianiu praw dziecka, UE postanowiła, że promując i chroniąc prawa dziecka na świecie, będzie odtąd opierać się na niniejszych wytycznych.

II Uzasadnienie polityczne: cel wytycznych

Przyjmując *Wytyczne UE w sprawie promowania i ochrony praw dziecka* (zwane dalej „wytycznymi”), UE zwraca uwagę na znaczenie kluczowych międzynarodowych i europejskich umów, norm i standardów prawnych dotyczących praw człowieka oraz zobowiązań politycznych dotyczących promowania i ochrony praw dziecka; chodzi tu przede wszystkim o Powszechną Deklarację Praw Człowieka; Deklarację praw dziecka; międzynarodowe pakty w dziedzinie praw człowieka; Konwencję o prawach dziecka i jej dwa protokoły fakultatywne; europejską Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności; statut Międzynarodowego Trybunału Karnego; deklarację milenijną w sprawie rozwoju i milenijne cele rozwoju; deklarację i plan działań pt. „Świat przyjazny dzieciom” (przyjęte w 2002 roku podczas specjalnej sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ); a także inne dokumenty i standardy dotyczące praw dziecka wymienione w załączniku II.

UE potwierdza, że jest zdecydowana, by w ramach zewnętrznej polityki praw człowieka priorytetowo traktować promowanie i ochronę WSZYSTKICH praw dziecka, tzn. praw osób poniżej 18 roku życia, i by uwzględniać przy tym interes dziecka oraz jego prawo do ochrony przed dyskryminacją i do udziału w procesach decyzyjnych, co wynika z zasady demokracji, równości, niedyskryminacji, pokoju i sprawiedliwości społecznej, a także powszechności, niepodzielności, współzależności i wzajemnego powiązania wszystkich praw człowieka, w tym prawa do rozwoju.

Aby osiągnąć wymienione wyżej cele, UE będzie podejmować działania ogólne, o których mowa w niniejszych wytycznych, a w obszarach priorytetowych – działania konkretne, które będą wynikać z przyjętych niezależnie strategii realizacji wytycznych. Przyjmując zintegrowane podejście do **promowania i ochrony praw dziecka**, UE uzupełni **niniejszymi wytycznymi wytyczne z 2003 roku w sprawie dzieci w konfliktach zbrojnych**; dokument z 2003 roku nadal będzie służył za podstawę działań UE w tej konkretnej kwestii.

Niniejsze wytyczne posłużą przede wszystkim temu, by:

- nadać większą wagę prawom dziecka na forum międzynarodowym, i w ten sposób poczynić postępy w ich realizacji i zapobiegać naruszaniu praw dzieci na świecie, zwłaszcza na szczeblu krajowym.
- położyć nacisk na zaangażowanie UE w pełną realizację praw dziecka zagwarantowanych w stosownych umowach międzynarodowych, przede wszystkim w Konwencji o prawach dziecka i jej protokołach fakultatywnych;
- zwrócić uwagę na to, że prawa dziecka stanowią niezbywalną, integralną i nieodłączną część powszechnych praw człowieka i że wszystkie prawa zawarte w Konwencji o prawach dziecka mają równą wagę, choć działania służące ich wprowadzeniu w życie należy zhierarchizować zależnie od sytuacji w konkretnym kraju;
- poczynić postępy we wprowadzaniu w życie Konwencji o prawach dziecka i jej protokołów fakultatywnych oraz innych międzynarodowych i regionalnych umów i standardów dotyczących praw dziecka;
- rozpowszechniać wiedzę o działaniach UE w dziedzinie praw dziecka podejmowanych zarówno w samej UE, jak i wspólnie z krajami trzecimi;
- propagować uwzględnianie praw dziecka w politykach i działaniach UE oraz zwiększać zdolności wszystkich stosownych podmiotów UE do działania w tej dziedzinie;
- dążyć do efektu synergii i zacieśniać współpracę międzyinstytucjonalną, a także uzupełniać działania podejmowane przez instytucje UE, w tym inicjatywy w dziedzinie praw dziecka propagowane przez Komisję Europejską;
- zapewnić UE dodatkowy instrument, który można wykorzystać w kontaktach politycznych z krajami trzecimi oraz na forach międzynarodowych podczas zajmowania się dziedzinami mającymi znaczenie dla promowania i ochrony praw dziecka.

III Wytyczne do działań

A) Podstawowe zasady

W stosunkach z krajami trzecimi i na forach międzynarodowych UE przede wszystkim będzie:

- aktywnie propagować wyznaczone przez siebie cele w zakresie promowania i ochrony praw dziecka, czyniąc je integralną częścią zewnętrznej unijnej polityki praw człowieka, m.in. w kontekście rozwoju oraz pokoju i bezpieczeństwa; będzie także w dalszym ciągu propagować uwzględnianie wspomnianych celów w innych zewnętrznych politykach UE, m.in. poprzez dialog polityczny, współpracę rozwojową, pomoc humanitarną i proces akcesji;
- stosować podejście oparte na prawach człowieka, realizując wspomniane cele, i będzie kierować się przy tym ogólnymi zasadami zawartymi w Konwencji o prawach dziecka, a mianowicie zasadą niedyskryminacji, interesu dziecka, jego współuczestnictwa w działaniach oraz zasadą odpowiednich warunków jego życia i rozwoju;
- propagować podejście całościowe, potwierdzając tym samym niepodzielność, współzależność i wzajemne powiązanie praw dziecka, poświęcając jednak szczególną uwagę obszarom uznanym za priorytetowe;
- dążyć do promowania i ochrony prawa dziecka w pełnej zgodności ze stosownymi umowami i standardami międzynarodowymi, a zwłaszcza z Konwencją o prawach dziecka, podejmując wszelkie niezbędne działania prawne, administracyjne i inne, a przede wszystkim działania o charakterze przekrojowym określone przez Komitet Praw Dziecka jako „działania ogólne służące wprowadzeniu w życie konwencji”¹;
- dążyć do rozwijania zdolności podmiotów, na których spoczywają obowiązki (tzn. państw i rządów – by mogły wypełniać swoje powinności), oraz posiadaczy praw (tzn. dzieci – by mogły korzystać ze swoich praw i ich dochodzić).

¹ Komentarz ogólny nr 5 (2003)

B) Cele UE

- Przypominać krajom trzecim, mobilizować je i wspierać w tym, by szanowały i spełniały swoje powinności prawne oraz konkretne zobowiązania do promowania i ochrony praw dziecka wynikające z prawa międzynarodowego i zobowiązań politycznych, ze szczególnym uwzględnieniem powinności przewidzianych w Konwencji o prawach dziecka i w jej protokołach fakultatywnych; w deklaracji i planie działań pt. „*Świat przyjazny dzieciom*”, przyjętych podczas specjalnej sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ; w deklaracji milenijnej i w milenijnych celach rozwoju oraz w odpowiednich przepisach dokumentu podsumowującego światowy szczyt ONZ; ponadto – wspierać kraje trzecie w wypełnianiu tych powinności i zobowiązań;
- Rozpowszechniać wiedzę o zasadach i przepisach dotyczących praw dziecka zawartych w Konwencji o prawach dziecka, w jej protokołach fakultatywnych oraz w innych międzynarodowych i regionalnych umowach i standardach dotyczących praw dziecka, a także propagować lepsze zrozumienie tych zasad i przepisów;
- Uzupełnić i poszerzyć działania UE podejmowane obecnie na forach wielostronnych i w kontaktach z krajami trzecimi w celu promowania i ochrony prawa dziecka o konkretne działania w obszarach priorytetowych;
- Zwiększyć spójność działań podejmowanych w dziedzinie praw dziecka przez państwa członkowskie oraz spójność ogółu działań zewnętrznych podejmowanych w tej dziedzinie przez Unię Europejską.

C) Metody działania UE w stosunkach z państwami trzecimi

Aby osiągnąć wyżej wymienione cele, UE będzie stosowała przede wszystkim następujące metody działania:

- **Dialog polityczny** (tj. poruszanie kwestii praw dziecka podczas spotkań i dyskusji na forum organizacji międzynarodowych i regionalnych oraz podczas spotkań i dyskusji z krajami trzecimi na wszystkich szczeblach, m.in. w trakcie rozmów ministrów, posiedzeń wspólnych komitetów, oficjalnych rozmów prowadzonych przez prezydencję Rady, trojkę, szefów misji lub Komisję), który ma służyć zwłaszcza temu, by:
 - rozpowszechniać wiedzę o prawach dziecka oraz o międzynarodowych normach i standardach dotyczących ich promowania i ochrony;
 - propagować ratyfikację i faktyczne wprowadzanie w życie stosownych umów międzynarodowych poświęconych prawom dziecka;
 - propagować reformy legislacyjne służące dostosowywaniu prawa krajowego do międzynarodowych norm i standardów w dziedzinie praw dziecka;
 - propagować tworzenie niezależnych krajowych instytucji odpowiedzialnych za prawa dziecka – zgodnie z zasadami paryskimi;
 - propagować skuteczną koordynację działań podejmowanych przez różne ministerstwa oraz działań podejmowanych przez władze krajowe i władze niższego szczebla, a także przydzielanie odpowiednich środków na promowanie i ochronę praw dziecka;
 - wypracować – na użytek promowania i ochrony praw dziecka – wskaźniki uwzględniające dzieci oraz oceny wpływu regulacji na dzieci;
 - postulować włączanie społeczeństwa obywatelskiego w promowanie i ochronę praw dziecka;

- propagować uczestnictwo dzieci w procesach decyzyjnych, których celem jest promowanie i ochrona praw dziecka.
- **Zabiegi dyplomatyczne** (w razie potrzeby połączone z oświadczeniami publicznymi) w reakcji na konkretne bieżące wydarzenia mające wpływ na promowanie i ochronę praw dziecka; zabiegi te mają przede wszystkim przypominać krajom trzecim o potrzebie podejmowania skutecznych działań w celu promowania i ochrony praw dziecka, m.in. o potrzebie uwzględniania uwag Komitetu Praw Dziecka i innych stosownych organów traktatowych oraz o potrzebie wykorzystywania informacji pochodzących od agencji ONZ, organizacji regionalnych, niezależnych instytucji krajowych oraz organizacji społeczeństwa obywatelskiego;
- **Współpracę dwustronną i wielostronną**, w tym następujące działania:
- rozszerzanie programów pomocy rozwojowej i humanitarnej koncentrujących się na prawach dziecka;
 - poruszanie kwestii praw dziecka podczas negocjacji handlowych i dyskusji programowych, w strategiach krajowych, a także w trakcie rozmów na temat celów rozwoju i krajowych planów działań na rzecz dzieci – zgodnie z postulatami ze specjalnej sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ;
 - korzystanie z dwustronnych i wspólnotowych środków finansowych oraz programów współpracy rozwojowej, by finansować przedsięwzięcia promujące prawa dziecka;
 - dążenie do większej spójności działań podejmowanych w dziedzinie praw dziecka przez państwa członkowskie oraz większej spójności ogółu działań zewnętrznych w tej dziedzinie podejmowanych przez Unię Europejską, zwłaszcza w obszarach priorytetowych;
 - wzmocnienie krajowych struktur i instytucji, propagowanie reform legislacyjnych zgodnych ze stosownymi standardami międzynarodowymi, tworzenie niezależnych instytucji odpowiedzialnych za prawa dziecka – zgodnie z zasadami paryskimi;

- wypracowanie wskaźników uwzględniających dzieci i ocen wpływu regulacji na dzieci;
 - propagowanie udziału społeczeństwa obywatelskiego i samych dzieci w podejmowanych działaniach.
- **Rozwijanie partnerstw z podmiotami międzynarodowymi i zwiększanie koordynacji działań z ich działaniami, np.:**
- z ONZ, a zwłaszcza z jej organami działającymi w ramach mechanizmów dotyczących praw człowieka, z organami działającymi w ramach procedur specjalnych, a także z organami traktatowymi, a szczególnie z Komitetem Praw Dziecka;
 - z podmiotami ONZ, a zwłaszcza UNICEF, OHCHR, MOP, WHO, UNFPA;
 - z organizacjami regionalnymi, a zwłaszcza z Radą Europy i OBWE;
 - z europejskim forum praw dziecka;
 - z partnerstwami publiczno-prywatnymi i ośrodkami badawczymi;
 - ze społeczeństwem obywatelskim i międzynarodowymi instytucjami finansowymi.

D) Realizacja

(i) Działania ogólne pozwalające umocnić prawa dziecka

UE jest z założenia zdecydowana na równych zasadach promować i chronić wszystkie prawa dziecka. A zatem będzie ona – na forach wielostronnych i w stosunkach z krajami trzecimi – kontynuować i zwiększać starania podejmowane obecnie w ramach zewnętrznej polityki praw człowieka, zachęcając poszczególne państwa, by:

a) *Stosowały się do norm i standardów międzynarodowych, wprowadzały je w życie, a także by współpracowały z podmiotami działającymi w ramach międzynarodowych mechanizmów i procedur w dziedzinie praw człowieka – przede wszystkim w następujący sposób:*

- Zobowiązując się do przestrzegania stosownych międzynarodowych umów i standardów w dziedzinie promowania i ochrony praw dziecka, stosując się do nich, a także propagując ich faktyczne wprowadzanie w życie; dotyczy to w szczególności Konwencji o prawach dziecka i jej protokołów fakultatywnych, konwencji MOP nr 138 i 182, konwencji dotyczącej statusu uchodźców i jej protokołu, Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych oraz Rzymskiego statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego;
- Dostosowując się do wniosków o działania ochronne, do orzeczeń, decyzji i zaleceń międzynarodowych organów zajmujących się prawami człowieka, w tym Komitetu Praw Dziecka;
- Współpracując ze stosownymi podmiotami ONZ działającymi w ramach mechanizmów i procedur w dziedzinie praw człowieka oraz w ramach mechanizmów tematycznych i krajowych, zwłaszcza tych, które mają znaczenie dla promowania i ochrony praw dziecka;
- Współpracując ze stosownymi podmiotami działającymi w ramach mechanizmów Rady Europy oraz propagując stosowanie się do orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka;
- Współpracując z podmiotami działającymi w ramach mechanizmów regionalnych służących promowaniu i ochronie praw dziecka, w tym śledząc postępy w tej dziedzinie.

b) *Rozwijały zdolność promowania i ochrony praw dziecka na szczeblu krajowym – przede wszystkim w następujący sposób:*

- Wspierając opracowywanie kompleksowych krajowych planów i strategii promowania i ochrony praw dziecka;
- Wspierając wypracowywanie i doskonalenie mechanizmów rządowych służących koordynacji działań podejmowanych w celu promowania i ochrony praw dziecka na szczeblu krajowym i na niższych szczeblach.

c) *Doskonalili procedury i struktury monitorowania – przede wszystkim w następujący sposób:*

- Ulepszając bazy danych i systemy nadzoru oraz wypracowując lepsze wskaźniki, po to by móc gromadzić i analizować dane sklasyfikowane w kategorii: prawa dziecka, i propagować rozpowszechnianie tych danych;
- Propagując prowadzenie badań nad prawami dziecka oraz obejmując dzieci badaniami i obserwacją;
- Tworząc zdolności obserwacyjne, m.in. ustanawiając niezależne krajowe instytucje odpowiedzialne za prawa dziecka, np. rzecznika praw dziecka;
- Propagując uczestnictwo społeczeństwa obywatelskiego w podejmowanych działaniach.

d) *Propagowały przydzielanie środków na promowanie i ochronę praw dziecka – przede wszystkim w następujący sposób:*

- Wspierając wypracowywanie i stosowanie metod pozwalających uwzględnić dzieci przy tworzeniu budżetu na szczeblu krajowym i na niższych szczeblach, w tym w kontekście współpracy międzynarodowej;
- Propagując ocenianie wpływu polityki gospodarczej i społecznej na dzieci.

e) *Propagowały reformę legislacyjną na użytek promowania i ochrony praw dziecka – przede wszystkim w następujący sposób:*

- Zachęcając do uchwalania i przeglądu ustawodawstwa krajowego oraz wspierając takie działania, po to by zapewnić spójność tego ustawodawstwa ze stosownymi normami i standardami w dziedzinie praw dziecka, a zwłaszcza z Konwencją o prawach dziecka i jej protokołami fakultatywnymi;
- Zachęcając do zwiększania zdolności organów ochrony porządku publicznego i wspierając takie działania, po to by organy te mogły prowadzić dochodzenia w sprawach naruszeń praw dziecka oraz wypracować przyjazne dzieciom procedury na użytek tych dochodzeń i ścigania takich naruszeń.

f) *Zwalczały przypadki naruszania praw dziecka i zniechęcały do takich działań – przede wszystkim w następujący sposób:*

- Zakazując prawnie – m.in. za pomocą prawa karnego – naruszania praw dziecka i niewłaściwego traktowania dzieci oraz eliminując bezkarność za naruszanie praw dziecka;
- Potępiając na najwyższym szczeblu wszelkie formy naruszania praw dziecka, m.in. uznając je za przestępstwa ścigane na mocy prawa karnego;

- Podejmując skuteczne działania prawne, administracyjne, sądowe i inne, aby zapobiegać naruszeniom praw dziecka na obszarze objętym jurysdykcją danego państwa oraz zwalczać bezkarność za takie naruszenia;
 - Ustanawiając krajowe gwarancje prawne umożliwiające promowanie i ochronę praw dziecka;
 - Zapewniając skuteczne szkolenia pracownikom organów ochrony porządku publicznego oraz innym stosownym osobom pracującym z dziećmi i na ich rzecz, po to by propagować przestrzeganie praw dziecka, oraz dopilnowując stosowania się do norm i umów międzynarodowych;
 - Zapewniając rekonwalescencję, rehabilitację i ponowną integrację społeczną osób, które padły ofiarą naruszenia praw dziecka.
- g) *Umożliwiły dzieciom czynniejsze uczestnictwo w podejmowaniu decyzji i realizacji polityk ich dotyczących oraz ułatwiały to uczestnictwo***
- h) *Zwiększały zdolności rodzin i innych opiekunów do wypełniania swoich ról w zakresie ochrony praw dziecka***
- i) *Wspierały opracowywanie programów poświęconych zwiększaniu wiedzy o prawach dziecka – przede wszystkim w następujący sposób:***
- Wspierając kampanie zwiększające wiedzę społeczeństwa o prawach dziecka oraz zapewniające promowanie i ochronę praw dziecka;
 - Propagując włączanie kwestii praw dziecka do programów szkolnych oraz opracowywanie profesjonalnych programów szkoleń we wszystkich stosownych dziedzinach.

(ii) Konkretnie działania w obszarach priorytetowych pozwalające umocnić prawa dziecka

W ramach realizacji niniejszych wytycznych podjęte zostaną konkretne działania w obszarach priorytetowych; działania te będą podejmowane na podstawie odrębnych strategii realizacji wytycznych, które to dokumenty będą stanowiły uzupełnienie niniejszych wytycznych.

Aby umożliwić UE dokładniejsze zajęcie się poszczególnymi kategoriami praw dziecka przez określony czas, Grupa Robocza ds. Praw Człowieka wskaże na okres dwóch lat obszar priorytetowy i opracuje stosowną strategię realizacji wytycznych. Obszar ten będzie podlegać regularnemu przeglądowi i ewentualnym zmianom. Pierwszy obszar priorytetowy zatytułowano „Wszelkie formy przemocy wobec dzieci”, a stosowną strategię realizacji wytycznych zamieszczono w załączniku I.

(iii) Rola grup roboczych Rady

Zgodnie ze swoim mandatem Grupa Robocza ds. Praw Człowieka będzie nadzorować realizację wytycznych w sprawie promowania i ochrony praw dziecka i działań podejmowanych w następstwie wydania tych wytycznych; będzie to robić w ścisłej współpracy z innymi stosownymi grupami roboczymi Rady, ściśle koordynując swoje działania z ich działaniami. Grupa będzie m.in.:

- propagować włączanie kwestii promowania i ochrony praw dziecka do stosownych polityk i działań UE;
- dokonywać przeglądu realizacji wytycznych w odpowiednich odstępach czasowych i podczas posiedzeń *ad hoc*;
- przekazywać Radzie za pośrednictwem Komitetu Politycznego i Bezpieczeństwa oraz COREPER-u – w razie potrzeby co roku – sprawozdania z postępów w realizacji niniejszych wytycznych.

(iv) Nieoficjalne forum wymiany poglądów z zagranicznymi stronami trzecimi

Realizując niniejsze wytyczne, członkowie Grupy Roboczej ds. Praw Człowieka mogą w razie potrzeby w sposób nieoficjalny dokonywać wymiany poglądów z zagranicznymi stronami trzecimi, a zwłaszcza z organizacjami pozarządowymi, oraz z organizacjami międzynarodowymi.

W działaniach tych powinna w pełni uczestniczyć Komisja. Respektować przy tym należy decyzję Rady nr 2001/264/WE z dnia 19 marca 2001 r. w sprawie przyjęcia przepisów Rady dotyczących bezpieczeństwa.¹

E) Monitorowanie i sprawozdawczość

Z uwagi na szeroki zakres niniejszych wytycznych, UE, śledząc postępy w ich realizacji, będzie się starała w znacznym stopniu odwoływać do wiedzy fachowej odpowiednich podmiotów spoza UE i będzie z nimi ściśle współpracować; dotyczy to zwłaszcza organów ONZ; podmiotów działających w ramach mechanizmów i procedur specjalnych ONZ; organów traktatowych ONZ, a szczególnie Komitetu Praw Dziecka; podmiotów ONZ, a zwłaszcza OHCHR, UNICEF, WHO, UNDP, MOP i UNFPA; a także społeczeństwa obywatelskiego.

F) Ocena

Grupa Robocza ds. Praw Człowieka:

- po tym jak niniejsze wytyczne zostaną przyjęte, co dwa lata będzie dokonywać ich przeglądu;
- podczas pierwszego przeglądu niniejszych wytycznych skoncentruje się na postępach w ich realizacji i na propozycjach ulepszeń, a także na tym, czy należy zachować ten sam obszar priorytetowy do czasu następnego przeglądu, czy raczej należy go zmienić; następnie wnioski przedłoży Radzie;

¹ Odniesienie do: Dz.U. L 101 z 11.4.2001, s. 1.

- podczas pierwszego przeglądu strategii realizacji wytycznych skoncentruje się na programie pilotażowym i na postępach w opracowywaniu strategii dla poszczególnych krajów;
 - będzie dążyć do wskazania dalszych sposobów współpracy z podmiotami ONZ, z regionalnymi organizacjami międzyrządowymi, z organizacjami pozarządowymi oraz innymi stosownymi podmiotami w zakresie realizacji i monitorowania niniejszych wytycznych i w razie potrzeby przedłoży odpowiednie propozycje COREPER-owi lub Radzie;
 - będzie propagować i nadzorować szersze uwzględnianie kwestii promowania i ochrony praw dziecka w stosownych politykach UE oraz na forach regionalnych i wielostronnych, a także będzie aktywnie rozpowszechniać niniejsze wytyczne i propagować ich realizowanie przez państwa członkowskie, Komisję Europejską i Parlament Europejski.
-

Strategia realizacji wytycznych w obszarze priorytetowym zatytułowanym
„Wszelkie formy przemocy wobec dzieci”

I Wprowadzenie

Aby podczas realizacji wytycznych UE w sprawie promowania i ochrony praw dziecka można było podjąć konkretne działania, jako pierwszy obszar priorytetowy tych wytycznych wyznaczono dziedzinę zatytułowaną „Wszelkie formy przemocy wobec dzieci”.

Zjawisko przemocy wobec dzieci, występujące we wszystkich kulturach, niezależnie od statusu społecznego, wykształcenia, dochodów i pochodzenia etnicznego jej sprawców, jest szczególnie rozpowszechnionym sposobem naruszania praw dziecka, wpływającym negatywnie na potrzeby rozwojowe dzieci. Dzieci w każdym wieku i w każdym regionie świata wciąż narażone są na różne formy przemocy, takie jak przemoc fizyczna, psychiczna, psychologiczna i seksualna; tortury i inne okrutne, nieludzkie lub poniżające sposoby traktowania; wyzysk seksualny i nadużycia seksualne; branie dzieci za zakładników; przemoc domowa; handel dziećmi lub sprzedaż ich samych albo ich organów; pedofilia; prostytucja dziecięca; pornografia dziecięca; turystyka seksualna związana z wykorzystywaniem dzieci; przemoc gangów; wszelkiego rodzaju szkodliwe tradycyjne obrzędy, a także kary cielesne w szkołach. Na przykład według oficjalnych szacunków w roku 2002 ok. 150 mln dziewczynek i 73 mln chłopców poniżej 18 roku życia doświadczyło wymuszonych kontaktów płciowych lub innych form przemocy seksualnej. Przypuszcza się, że 100–140 mln dziewczynek i kobiet na świecie zostało poddanych okaleczeniu narządów płciowych lub obrzezaniu. Jeszcze w 2004 roku 126 mln dzieci wykonywało niebezpieczną pracę.

Choć charakter i dotkliwość konsekwencji spowodowanych doświadczeniem przez dzieci przemocy mogą się różnić, krótko- i długoterminowe następstwa takich działań w większości przypadków są poważne i szkodliwe. Bezbronność dzieci i ich zależność od dorosłych sprawiają, że potrzeba szczególnej uwagi i zdecydowanych działań na szczeblu międzynarodowym, by chronić je przed wszelkimi formami przemocy.

II Cele

Aby zwiększyć promowanie praw dziecka i ochronę dzieci przed wszelkimi formami przemocy, UE będzie stosować podejście dwutorowe, opierając się na sporządzonym przez Sekretarza Generalnego ONZ ogólnym „Studium o przemocy wobec dzieci”:

- I. Będzie zwracać uwagę na globalny charakter kwestii przemocy wobec dzieci, dotykającej wszystkie regiony świata, oraz zabiegać – przy odpowiednich okazjach, a zwłaszcza na stosowych forach ONZ – o coraz większe poparcie na świecie dla zaleceń zawartych w studium Sekretarza Generalnego ONZ;*
- II. Będzie wspierać działania właściwe dla poszczególnych krajów, służące zapobieganiu wszelkim formom przemocy wobec dzieci oraz jej zwalczaniu, biorąc przy tym pod uwagę zróżnicowane formy przemocy, której doświadczają dzieci w różnych krajach/regionach świata.*

III Działania

Aby zrealizować wyżej wymienione cele, UE będzie podejmować działania w następujących dziedzinach:

- (i) Będzie zabiegać o to, by studium Sekretarza Generalnego ONZ o przemocy wobec dzieci stało się światowym punktem odniesienia w kwestiach zapobiegania wszelkim formom przemocy wobec dzieci i w kwestiach jej zwalczania*

Planowane działania:

- UE będzie publicznie popierać – na stosownych forach ONZ oraz na forach międzynarodowych i regionalnych – studium *Sekretarza Generalnego ONZ* i wnioski zawarte w tym dokumencie oraz będzie propagować podejmowanie dalszych działań i realizację zawartych w nim zaleceń.

- UE przede wszystkim poprze na forum Zgromadzenia Ogólnego ONZ powołanie specjalnego przedstawiciela ONZ ds. przemocy wobec dzieci, co zalecił w studium o przemocy wobec dzieci *Sekretarz Generalny ONZ*.
- UE będzie się powoływać – także w kontaktach dwustronnych z krajami trzecimi – na **zalecenia i na całość** studium *Sekretarza Generalnego ONZ* o przemocy wobec dzieci jako na kluczowy dokument wskazujący jej kierunki działań w dziedzinie zwalczania przemocy wobec dzieci.

(ii) *Będzie zabiegać o to, by ratyfikowane i faktycznie wprowadzane w życie były międzynarodowe umowy poświęcone prawom człowieka, mające znaczenie dla zwalczania przemocy wobec dzieci, a zwłaszcza Konwencja o prawach dziecka i jej protokoły fakultatywne; Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania i jej protokół fakultatywny; Rzymski statut Międzynarodowego Trybunału Karnego; Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet i jej protokół fakultatywny; konwencje MOP nr 138 i 182; Konwencja ONZ przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej oraz uzupełniający tę konwencję Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi.*

Planowane działania:

- UE uzna potrzebę zwiększenia przez wszystkie państwa, które nie ratyfikowały jeszcze dwóch protokołów fakultatywnych do Konwencji o prawach dziecka, starań służących zakończeniu procesu ratyfikacji oraz **będzie propagować faktyczne** wprowadzanie w życie tych protokołów;

- UE dołoży większych starań, by zachęcać – odpowiednio na międzynarodowych forach poświęconych prawom człowieka oraz w kontaktach dwustronnych z krajami trzecimi – do **ratyfikacji** Konwencji o prawach dziecka, jej protokołów fakultatywnych oraz innych międzynarodowych i regionalnych umów ważnych dla zwalczania przemocy wobec dzieci;
- UE położy szczególny nacisk – na międzynarodowych i regionalnych forach poświęconych prawom człowieka oraz w kontaktach z krajami trzecimi – na propagowanie **faktycznego wprowadzania w życie** przepisów zawartych w Konwencji o prawach dziecka i w jej dwóch protokołach fakultatywnych oraz innych stosownych międzynarodowych norm i standardów; będzie także propagować skuteczne dotrzymywanie i realizowanie stosownych zobowiązań politycznych, a zwłaszcza postanowień i celów wyznaczonych podczas 27. specjalnej sesji Zgromadzenia Ogólnego poświęconej promowaniu praw dziecka oraz przyjętego przez to Zgromadzenie w 2002 roku planu działań wraz z harmonogramem pt. „Świat przyjazny dzieciom”; przepisów deklaracji milenijnej oraz milenijnych celów rozwoju wraz z harmonogramem, a także dokumentu podsumowującego światowy szczyt z 2005 roku.

(iii) Opracuje na użytek poszczególnych krajów strategie zapobiegania wszelkim formom przemocy wobec dzieci i zwalczania tej przemocy

Aby uzupełnić ogólne działania służące zwalczaniu wszelkich form przemocy wobec dzieci o konkretne środki podejmowane w pojedynczych krajach, UE – biorąc pod uwagę przeważające formy przemocy konkretnych w krajach i regionach świata oraz uwzględniając aspekt płci w przypadku przemocy wobec dzieci – opracuje *strategie dla poszczególnych krajów* przewidujące ukierunkowane działania w krajach trzecich:

- a) Aby móc opracować wspomniane strategie i obrać określony punkt wyjścia, UE najpierw dokładnie oceni sytuację w zakresie przemocy wobec dzieci w poszczególnych krajach. Podczas dokonywania oceny powinna w jak największym stopniu korzystać z istniejących materiałów, a zwłaszcza ze źródeł UNICEF, podmiotów działających w ramach specjalnych mechanizmów ONZ oraz ze źródeł rządowych, a także z materiałów pochodzących od odpowiednich podmiotów społeczeństwa obywatelskiego.

b) Korzystając ze wspomnianych ocen może opracować strategię dla poszczególnych krajów, uwzględniając przy tym zalecenia zawarte w studium Sekretarza Generalnego ONZ o przemocy wobec dzieci, a także w razie potrzeby wnioski Komitetu Praw Dziecka i innych stosownych organów traktatowych zajmujących się prawami człowieka; zalecenia podmiotów zajmujących się prawami człowieka; stosowne informacje przekazane przez zainteresowane strony, zwłaszcza podmioty ONZ, takie jak OHCHR, UNICEF, WHO, MOP i UNFPA, a także organizacje regionalne i organizacje społeczeństwa obywatelskiego; **na strategię dla poszczególnych krajów mogą się składać następujące rodzaje działań:**

- Zabiegi o szybką **ratyfikację** Konwencji o prawach dziecka i jej dwóch protokołów fakultatywnych oraz innych międzynarodowych i regionalnych umów i standardów dotyczących praw człowieka, po to by zapobiegać wszelkim formom przemocy wobec dzieci oraz na tę przemoc reagować;
- Zabiegi o **wycofanie zastrzeżeń** do Konwencji o prawach dziecka i jej protokołów fakultatywnych, jeżeli zastrzeżenia te są niezgodne z przedmiotem i celem konwencji i protokołów lub w inny sposób sprzeczne z prawem międzynarodowym;
- Zabiegi o **faktyczne wprowadzenie w życie** Konwencji o prawach dziecka i jej protokołów fakultatywnych, a w stosownych przypadkach – innych regionalnych i międzynarodowych umów i standardów dotyczących praw człowieka, a także zabiegi o dotrzymywanie i realizowanie zobowiązań politycznych szczególnie istotnych dla zwalczania przemocy wobec dzieci;
- Zabiegi o **reformę legislacyjną** oraz jej wspieranie, po to by zawrzeć w prawie krajowym zakaz stosowania wszelkich form przemocy wobec dzieci i by przeciwdziałać bezkarności;
- Zachęta i pomoc w tworzeniu **niezależnych krajowych mechanizmów** i procedur **monitorowania** przypadków przemocy oraz przyjaznych dziecku **mechanizmów** i procedur ich zgłaszania i wnoszenia skarg; wypracowywanie przy tym stosownych przyjaznych dziecku metod prowadzenia postępowań oraz usług wsparcia;

- Zabiegi o **aktywne uczestnictwo dzieci** w opracowywaniu i wdrażaniu systemów i mechanizmów monitorowania oraz wspieranie takich działań;
- Zabiegi o tworzenie **niezależnych krajowych instytucji** propagujących zapobieganie wszelkim formom przemocy wobec dzieci i zwalczanie tej przemocy, a także pomoc w tworzeniu takich instytucji;
- Zabiegi o **opracowanie strategii dla poszczególnych krajów oraz planów działania i polityk** poświęconych zwalczaniu przemocy wobec dzieci, propagujących m.in. wartości związane z niestosowaniem przemocy i zwiększanie wiedzy oraz stawiających na pierwszym miejscu prewencję – przy uwzględnieniu aspektu płci w przypadku przemocy; a także wspieranie takich działań oraz przeznaczanie na nie należytych środków;
- Zachęta do przygotowania i realizacji działań w zakresie **gromadzenia danych krajowych**, ich analizy i rozpowszechniania oraz wspieranie tych działań, a także propagowanie stosownych inicjatyw badawczych;
- Zabiegi o podejmowanie działań **służących budowaniu zdolności** na użytek osób pracujących z dziećmi lub na ich rzecz oraz wspieranie takich działań, tak by zwiększać ochronę dzieci przed przemocą oraz zapobiegać wszelkim formom takiej przemocy, wykrywać ją i na nią reagować;
- Zabiegi o to, by **ofiary przemocy miały dostęp do przyjaznych dziecku usług umożliwiających rekonwalescencję i ponowną integrację społeczną**, oraz wspieranie takich działań; zabiegi o wypracowanie mechanizmów prewencyjnych i przyjaznych dziecku systemów wymiaru sprawiedliwości dla nieletnich oraz wspieranie takich działań;
- Zabiegi o **ustanowienie mechanizmów egzekwowania odpowiedzialności** oraz wspieranie takich działań, po to by zwalczać bezkarność i stawiać przed sądem wszystkich sprawców przemocy wobec dzieci.

- c) Po stwierdzeniu, których krajów mają dotyczyć konkretne działania, Grupa Robocza ds. Praw Człowieka zastosuje niezbędne środki, by sporządzić ocenę poszczególnych krajów i opracować projekty **strategii dla poszczególnych krajów**, zwracając uwagę na szczególnie istotne w danych przypadkach formy przemocy wobec dzieci oraz proponując konkretne rozwiązania.

Projekty strategii krajowych Grupa Robocza ds. Praw Człowieka przedłoży szefom misji UE w danych krajach, po to by mogli oni uzupełnić informacje, dokonać oceny strategii i zatwierdzić je na szczeblu lokalnym. Po otrzymaniu informacji zwrotnych grupa robocza przyjmie strategię i rozpocznie ich realizację.

- d) Aby przyspieszyć podejmowanie przez UE konkretnych działań w dziedzinie zwalczania przemocy wobec dzieci w różnych częściach świata, w początkowej fazie realizacji wytycznych zainicjowany zostanie **program pilotażowy**; UE skoncentruje w nim swoje działania na co najwyżej dziesięciu krajach z różnych regionów i zwróci uwagę na różnorodne okoliczności przedstawione w studium ONZ o przemocy wobec dzieci. Wybierając kraje, którym poświęcony będzie program pilotażowy, UE może wziąć pod uwagę zwłaszcza te, z którymi prowadzi już dialog lub konsultacje na temat praw człowieka; pozwoli jej to w krótkim czasie zacząć systematycznie uwzględniać w tego rodzaju dialogu i konsultacjach kwestię przemocy wobec dzieci.

(iv) Współpraca z innymi stosownymi podmiotami

Aby jak najlepiej wykorzystać dostępną wiedzę fachową, UE w działaniach służących zwalczaniu przemocy wobec dzieci będzie z zasady dążyła do jak najszerszej współpracy z podmiotami spoza UE, a zwłaszcza:

- ze stosownymi podmiotami działającymi w ramach mechanizmów ONZ, szczególnie w ramach specjalnych procedur, oraz z organami traktatowymi zajmującymi się prawami człowieka, przede wszystkim z Komitetem Praw Dziecka;
- z podmiotami ONZ, szczególnie z OHCHR, UNICEF, WHO, UNDP, MOP i UNFPA;
- z innymi organizacjami międzynarodowymi, szczególnie z Radą Europy;
- z międzynarodowymi, rządowymi i pozarządowymi organizacjami działającymi na szczeblu lokalnym na rzecz ochrony dzieci, w tym z sieciami ochrony dziecka.

Aby było to możliwe, UE **zacieśni istniejące partnerstwa**, zwłaszcza partnerstwo z ONZ, Radą Europy¹ i OBWE, przede wszystkim w dziedzinie badań oraz metodycznego gromadzenia, analizy i rozpowszechniania danych, a także wypracowywania odpowiednich krajowych strategii reagowania; rozważy także możliwość **zawarcia nowych partnerstw** z innymi potencjalnymi sojusznikami, takimi jak partnerstwa publiczno-prywatne, instytucje akademickie, organizacje społeczeństwa obywatelskiego oraz międzynarodowe instytucje finansowe.

(v) Monitorowanie i sprawozdawczość

Grupa Robocza ds. Praw Człowieka podejmie niezbędne działania, by śledzić postępy w realizacji strategii dla poszczególnych krajów.

¹ Zob. protokół ustaleń między Radą Europy a Unią Europejską z dnia 10 maja 2007 r., a zwłaszcza art. 21 – CM (2007) 74

Szefowie misji UE w krajach, które zostały objęte strategiami krajowymi w dziedzinie zwalczania przemocy wobec dzieci, powinni uwzględniać tę kwestię w regularnych sprawozdaniach na temat praw człowieka; powinni także w razie potrzeby na bieżąco informować o istotnych wydarzeniach.

Podstawą monitorowania rozwoju sytuacji w zakresie przemocy wobec dzieci będą – poza sprawozdaniami i innymi stosownymi informacjami ze źródeł UE – także inne wiarygodne informacje, uzyskane przede wszystkim od podmiotów ONZ, a zwłaszcza od organów traktatowych, szczególnie Komitetu Praw Dziecka i UNICEF.

Pod uwagę będą brane również stosowne informacje przedstawione przez organizacje społeczeństwa obywatelskiego i sieci ochrony dziecka. W procesie monitorowania, jeśli to możliwe, powinny uczestniczyć także dzieci.

IV Metody działania UE

UE będzie nie tylko podejmować kwestię przemocy wobec dzieci, stosownie do potrzeb, w dialogu politycznym i w trakcie zabiegów dyplomatycznych, lecz także zbada możliwość wykorzystania, stosownie do potrzeb, dwustronnych i *wspólnotowych środków finansowych*, po to by zgodnie z niniejszymi wytycznymi i ze strategią ich realizacji wspierać konkretne działania służące zwalczaniu przemocy wobec dzieci.

V Ocena

Pierwszego przeglądu strategii realizacji wytycznych Grupa Robocza ds. Praw Człowieka dokona dwa lata po tym, jak wytyczne zostaną przyjęte; skoncentruje się przy tym na programie pilotażowym i na procesie opracowywania strategii krajowych. Podczas przeglądu grupa zdecyduje też, czy obszar zatytułowany „Wszelkie formy przemocy wobec dzieci” ma pozostać priorytetem do czasu kolejnego przeglądu, czy też należy go zmienić.

Niepełny wykaz międzynarodowych norm, standardów i zasad, na które UE może się powoływać w kontaktach z krajami trzecimi, poruszając kwestię promowania i ochrony praw dziecka

I. Dokumenty ONZ dotyczące praw człowieka

a. Umowy i protokoły

Konwencja o prawach dziecka (1989)

Protokół fakultatywny w sprawie handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii (2000)

Protokół fakultatywny w sprawie angażowania dzieci w konflikty zbrojne (2000)

Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych (1966)

Protokół fakultatywny do Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych (1966)

Drugi protokół fakultatywny do Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych w sprawie zniesienia kary śmierci (1989)

Międzynarodowy pakt praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych (1996)

Międzynarodowa konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej (1965)

Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet (1979)

Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet (1999)

Konwencja o ochronie praw wszystkich pracowników-migrantów i członków ich rodzin (1990)

Konwencja dotycząca statusu uchodźców (1951)

Protokół dotyczący statusu uchodźców (1966)

Konwencja o ograniczaniu zjawiska bezpaństwowości (1961)

Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (1984)

Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (2002)

b. Deklaracje

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka (1948)

Deklaracja milenijna Organizacji Narodów Zjednoczonych (2000)

Świat przyjazny dzieciom – deklaracja i plan działań (2002)

Deklaracja Światowej Konferencji przeciwko Rasizmowi, Dyskryminacji, Ksenofobii i Pokrewnym Formom Nietolerancji (deklaracja durbańska) (2001)

Zobowiązania paryskie do ochrony dzieci przez bezprawnym werbowaniem lub wykorzystywaniem przez siły lub ugrupowania zbrojne (zobowiązania paryskie) (2007)

c. Zasady, reguły, wytyczne i inne dokumenty normatywne

Wzorcowe minimalne reguły ONZ dotyczące wymiaru sprawiedliwości wobec nieletnich (reguły pekińskie) (1985)

Reguły ONZ dotyczące ochrony nieletnich pozbawionych wolności (reguły hawańskie) (1990)

Wytyczne ONZ w sprawie zapobiegania przestępczości nieletnich (wytyczne z Rijadu) (1990)

Podstawowe zasady stosowania sprawiedliwości naprawczej w sprawach karnych (2002)

Wytyczne dotyczące wymiaru sprawiedliwości w sprawach, w których ofiarami lub świadkami przestępstwa są dzieci (2005)

Wskazówki dotyczące wysiedleń (wskazówki Denga) (1998)

Deklaracja o społecznych i prawnych zasadach ochrony i dobra dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem praktyki w zakresie przysposobienia i umieszczania w rodzinie zastępczej w skali krajowej i międzynarodowej (1986)

Zasady i wytyczne w sprawie dzieci będących członkami sił i ugrupowań zbrojnych (zasady paryskie) (2007)

II. Międzynarodowe konwencje dotyczące pracy

Konwencja nr 138 dotycząca najniższego wieku dopuszczenia do zatrudnienia (1973)

Konwencja nr 182 dotycząca zakazu i natychmiastowych działań na rzecz eliminowania najgorszych form pracy dzieci (1999)

Konwencja nr 169 dotycząca ludności tubylczej i plemiennej w krajach niezależnych (1989)

III. Międzynarodowe dokumenty dotyczące prawa humanitarnego

Konwencje genewskie, a zwłaszcza Konwencja IV o ochronie osób cywilnych podczas wojny (1949)

Protokół I do konwencji genewskich dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (1967)

Protokół II do konwencji genewskich dotyczący ochrony ofiar niemiędzynarodowych konfliktów zbrojnych (1967)

Konwencja o zakazie użycia, składowania, produkcji i przekazywania min przeciwpiechotnych oraz o ich zniszczeniu (konwencja ottawska) (1997)

IV. Międzynarodowe dokumenty dotyczące prawa karnego

Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego (statut rzymski) (1998)

Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej (2000)

V. Dokumenty dotyczące prawa prywatnego międzynarodowego

Konwencja haska dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę (1980)

Konwencja haska o ochronie dzieci i współpracy w dziedzinie przysposobienia międzynarodowego (1993)

VI. Europejskie dokumenty dotyczące praw człowieka

Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (a zwłaszcza art. 24 poświęcony prawom dziecka) (2000)

Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (1950)

Europejska karta społeczna (1961)

Europejska konwencja o wykonywaniu praw dzieci (1996)

Europejska konwencja o zapobieganiu torturom oraz niehumanicznemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu (1987)

Traktat o Unii Europejskiej (art. 11) (1992)

Konsensus europejski w sprawie rozwoju

Część I – UE (zwłaszcza pkt 5, 7)

Część II – WE (zwłaszcza pkt 97, 101, 103)

Dokumenty wspólnotowe i inne środki:

- lipiec 2006 r.: przyjęcie komunikatu Komisji *„W kierunku strategii UE na rzecz praw dziecka”* jako części szerszego, długoterminowego paktu UE na rzecz dzieci, po to by promować prawa dziecka w Unii i w jej działaniach zewnętrznych;
- czerwiec 2007 r.: utworzenie *europejskiego forum na rzecz praw dziecka*;
- zapowiedziany przez Komisję *Plan działań na rzecz praw dziecka w kontekście stosunków zewnętrznych*;

– 2007: komunikat Komisji pt. *Europejski konsensus w sprawie pomocy humanitarnej*, w którym zaapelowano o poszanowanie prawa międzynarodowego przy świadczeniu pomocy humanitarnej.

VII. Afrykańskie dokumenty regionalne poświęcone prawom człowieka

Afrykańska karta praw człowieka i ludów (1981)

Protokół do Afrykańskiej karty praw człowieka i ludów dotyczący praw kobiet w Afryce (2000)

Afrykańska karta praw i dobra dziecka (1990)

VIII. Amerykańskie dokumenty regionalne

Amerykańska konwencja praw człowieka (1969)

Protokół dodatkowy do Amerykańskiej konwencji praw człowieka dotyczący praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych (protokół z San Salvadoru) (1988)

Amerykańska konwencja o zapobieganiu przemocy wobec kobiet, karaniu za nią i jej eliminowaniu (1994)

Amerykańska konwencja przeciwko międzynarodowemu handlowi osobami nieletnimi (1994)

Amerykańska konwencja o międzynarodowych powrotach dzieci (1989)
